

ІЗ ДОСВІДУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Резюме

Стаття присвячена висвітленню проблеми пошуку найефективніших методів активізації пізнавальної діяльності студентів – майбутніх соціальних працівників. Відмічається, що в умовах кризових явищ, що переживає весь світ, особливого значення набуває соціальна робота та підготовка соціального працівника у вищих навчальних закладах. Обґрунтовується необхідність вибору таких засобів активізації пізнавальної діяльності студентів, які відповідають потребам та специфіці майбутньої спеціальності. Аналізується досвід викладання фахової дисципліни «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» студентам четвертого курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» ФЛСК НАУ. Пропонується короткий огляд наукових праць, що присвячені вирішенню проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів.

Застосовано лонгitudний метод організації дослідження, яке проводилось в перших семестрах 2018/19 та 2019/20 навчальних рр. Серед емпіричних методів добування наукових даних використовувались обсерваційні (спостереження) та діагностичні шкальні методи у формі анкетування та опитування. В процесі обробки результатів дослідження були відібрані як стандартні прийоми статистичної обробки даних (кількісна обробка), так і прийоми якісного аналізу.

Проаналізовані найпопулярніші методи активізації пізнавальної діяльності студентів – майбутніх соціальних працівників, а саме: інтерактивні лекції, мультимедійні технології, проектна діяльність. В результаті емпіричного дослідження встановлено, що навчальний матеріал засвоюється найкраще на початку та наприкінці лекції, в зв'язку з чим було запропоновано приділити найбільшу увагу провідним методам активного навчання на лекціях. Наведені рекомендації для грамотного проведення мультимедійної лекції. Підкреслені переваги проектної діяльності в контексті підготовки майбутніх соціальних працівників.

Експериментально досліджено особливості використання форм організації навчальної діяльності на практичних та лекційних заняттях в умовах дистанційного навчання. Визначено, що в цих умовах студенти віддають перевагу не тільки активним, а й традиційним репродуктивним формам навчання. Окреслено напрямки подальших наукових досліджень.

Ключові слова: активізація пізнавальної діяльності; дистанційне навчання; інтерактивна лекція; методи активного навчання; мультимедійні технології; проектна діяльність; соціальний працівник.

Вступ. Сьогодні Україна, як і весь світ, переживає кризові явища, які породжують деструктивні стани агресивності, апатії, відчаю, відчуженості

людей один від одного, від природи та суспільства. В цих умовах особливого значення в усіх сферах життєдіяльності набуває соціальна робота. Тому підготовка у вищому навчальному закладу такого соціального працівника, який вирізняється енциклопедичністю погляду на будь-яку соціальну проблему, що дозволяє йому знайти найефективніші шляхи її вирішення, стає особливо актуальною. Майбутній спеціаліст має навчитись самостійно добувати знання, мислити та вирішувати складні життєві ситуації. Як вважають дослідники, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників може бути більш ефективною, якщо студенти ознайомляться з вирішенням реальних практичних завдань і дізнаються про нові методи і засоби роботи з клієнтами (Фуштей, О., Шквыр, О., Чорна, Н., Гайдамашко, И., Присляк, О., & Сидорук, И., 2020). Для підготовки такого фахівця в процесі навчання мають бути використані методи, які сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, мотивують їх до навчання та розвивають їхню інтелектуальну сферу. В педагогіці такі методи називаються активними, або, точніше, методами активізації пізнавальної діяльності. Х. Майхнер у своїх дослідженнях зазначає, що людина в процесі пасивного сприйняття запам'ятовує лише 10 % від прочитаного, 20 % від почутого, 30 % від побаченого і 50 % від того, що побачила та почула. А от при активному сприйнятті в пам'яті засвоюється 80 % того, що людина говорить сама, і майже 90 % від того, що вона виконує або створює самостійно (Майхнер, Х. Е., 2002:300) Отже, активні методи навчання значно покращують запам'ятовування матеріалу, формують «голодну думку», яка весь час «полює за знаннями». Питання активізації пізнавальної діяльності студентів почали активно досліджуватися з 90-х років минулого століття. Вивченню різних аспектів процесу активізації пізнавальної діяльності студентів присвячені праці багатьох відомих педагогів і психологів, зокрема, таких як: М.Ашибор (2002), А.Вербицький (2000), В.Вергасов (1978), М.Кларін (1989), В.Козаков (1999), В.Ляудіс (2004), С.Смирнов (2005), Д.Чернилевський (1976), А.М. Алексюк (1998), С.І. Архангельський (1974,1976,1980), В.М. Вергасов (1985), С.І. Зінов'єв (1987), Р.А. Нізамова (1998), В.А. Семиченко (2004). Різноманітні засоби активізації пізнавальної діяльності учнів були обґрунтовані у працях

багатьох українських педагогів таких, як О.І. Білецький (1960), О.Ф. Музиченко (1934), Б.Г. Грінченко (1906), С.Ф. Русова (1938), О.П. Потебня (1890), В.І. Помогайба (1970). Суттєві положення і висновки з проблеми активізації діяльності учнів містяться і в працях С.Т. Шацького (1932), А.С. Макаренка (1938), В.О. Сухомлинського (1964). Однак на даний час немає жодної класифікації методів активізації пізнавальної діяльності тих, хто навчається, яка охопила б широкий та різноманітний діапазон традиційних та нетрадиційних методів та форм навчання (Радченко, 2014). Крім того, у фокусі наукового дослідження майже не перебувала проблема відбору таких способів активізації пізнавальної діяльності, яка б відповідала потребам майбутніх соціальних працівників. Тому метою нашої статті є визначення таких способів активізації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, які, за їх оцінками, сприяють найкращому засвоєнню ними навчального матеріалу. У зв'язку з чим ми поставили перед собою завдання відібрати та оцінити найпопулярніші способи активізації пізнавальної діяльності, що використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» студентам спеціальності 231 «Соціальна робота» на кафедрі соціальних технологій ФЛСК НАУ.

Методи та методики дослідження. В емпіричному дослідженні брали участь 32 студенти 4 курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету Києва (Україна). Був використаний лонгітюдний метод організації дослідження, яке проводилось в перших семестрах 2018/19 та 2019/20 навчальних рр. Серед емпіричних методів добування наукових даних застосовувались обсерваційні (спостереження) та діагностичні шкальні методи у формі анкетування та опитування. В процесі обробки результатів дослідження були використані як стандартні прийоми статистичної обробки даних (кількісна обробка), так і прийоми якісного аналізу.

Результати. Слід відмітити, що специфічною особливістю підготовки майбутніх соціальних працівників у ВНЗ є формування фахівця-енциклопедиста, який здатен побачити цілісну картину конкретної життєвої

ситуації з усіма взаємозв'язками і тому обрати найефективнішу стратегію розв'язання конкретної соціальної проблеми. В цьому контексті особливого значення набуває формування у майбутніх фахівців таких якостей, як самостійність та відповідальність. Одним із способів, спрямованих на формування таких якостей, є ведення кожним студентом «Листу самоконтролю» (форма розроблена доцентом КНЕУ Матвієнко Ю.О.). На початку вивчення дисципліни студенти, вступаючи з викладачем у своєрідні договірні стосунки, можуть побачити «цілісну картину» предмету з тематичним планом та балами, обрати власну траєкторію навчання та слідкувати за своїми навчальними досягненнями, заповнюючи останній стовпчик таблиці.

Наводимо «Лист самоконтролю», який надається студентам на початку вивчення дисципліни «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» (Табл.1).

<i>Дата</i>	<i>Форма заняття</i>	<i>Тема</i>	<i>Тип завдання,</i>	<i>max балів</i>	<i>Отримані бали</i>
02.09.2020	Лекція -1	Основні принципи взаємодії в процесі роботи, спілкування та надання послуг людям з інвалідністю. Історичний екскурс в генезис проблеми інвалідності	Завдання 1 а	5	
09.09.2020	Лекція -2	Основні принципи взаємодії в процесі роботи, спілкування та надання послуг людям з інвалідністю. Особливості сприйняття людей з інвалідністю	Завдання 1 б	5	
18.09.2020	Лекція -3	Типологія інвалідності	Завдання 2 Е/к	5	
25.09.2020 02.10.2020	Лекція – 4 Лекція - 5	Основні напрями психокорекційної роботи з людьми з особливими потребами: візуалізація та бібліотерапія	Завдання 4 Завдання 6	3 2	
09.10. 2020 16.10.2020	Лекція – 6 Лекція - 7	Специфіка спілкування з людьми з особливими потребами. Соціальні бар'єри та моделі інвалідності	Завдання 8	2	
23.10.2020 30.10.2020	Лекція – 8 Лекція - 9	Перцептивна та інтерактивна сторони спілкування в процесі роботи з людьми з особливими потребами	Завдання 11	2	
06.11.2020 13.11.2020	Лекція – 10 Лекція - 11	Інтерактивна сторона спілкування: психологічні маніпуляції та захист від них	Завдання 12 Е/к	2 2	
20.11.2020 27.11.2020	Лекція – 12 Лекція - 13	Соціально - психологічна допомога родині, яка виховує особу з обмеженими можливостями. Специфіка психокорекційної роботи з членами таких родин».	Завдання	2	
04.12.2020 11.12.2020	Лекція - 14 Лекція - 15	Специфіка асертивної поведінки в процесі роботи з клієнтами	Завдання	2	
18.12.2020	Лекція - 16	Соціальний патронаж, тренінги та психологічне консультування			
18.09.2020	П/З № 1	Вступ. Робота над проектами (завдання)	Завдання 3	-2	
25.09.2020	П/З № 2	Педагогічна система М. Монтесорі	Завдання 5	5	
02.10.2020	П/З № 3	Робота над проектами (завдання)	Завдання 7	2	
09.10.2020	П/З № 4	Педагогічна система Є. Сегена	Завдання 9	5	
16.10.2020	П/З № 5	Антропософія Р. Штайнера	Завдання 10	5	

23.10.2020	П/З № 6	Соціально-психологічні механізми впливу на клієнтів. Правила переконування	Завдання 13	2	
30.10.2020	П/З № 7	Робота в міні-групах: презентація проєктів	Презентація, оцінювання	1	
06.11.2020	П/З № 8	Робота в міні-групах: презентація проєктів	Презентація, оцінювання	1	
13.11.2020	П/З № 9	Робота в міні-групах: презентація проєктів	Презентація, оцінювання	1	
20.11.2020	П/З № 10	Робота в міні-групах: презентація проєктів	Презентація, оцінювання	1	
27.11.2020	П/З № 11	Робота в міні-групах: презентація проєктів	Презентація, оцінювання	1	
04.12.2020	П/З № 12	Модуль	Письмово	10	
11.12.2020	П/З № 13	Підсумки презентацій проєктів	Визначення переможців		
		<i>Робота в міні-групах Резервні бали</i>		20	
18.12.2020	П/З №14	Підсумкове заняття			
Разом				88	

Табл. 1 Лист самоконтролю

Результати опитування студентів 4 курсу свідчать, що таку систему контролю та оцінювання підтримали 87,1% студентів – майбутніх соціальних працівників.

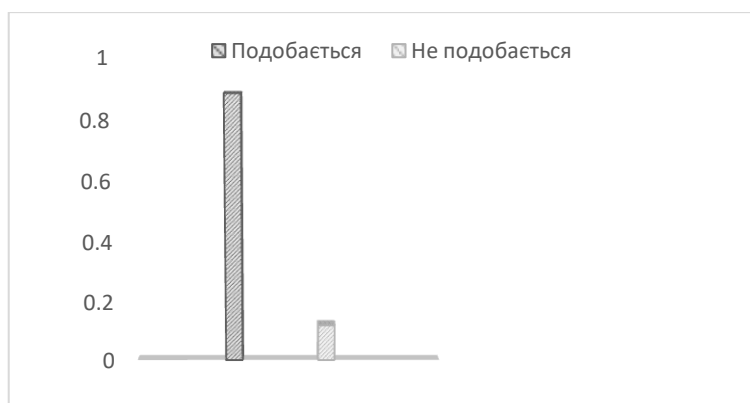

Рис. 1. Ставлення студентів до запровадженої системи контролю та оцінювання

Як видно з «Листу самоконтролю», значна частина практичних занять проводилась в міні-групах у формі проєктної діяльності. Необхідно також відмітити, що всі зазначені вище лекції презентувались в мультимедійному вигляді з елементами інтерактивності (обговорення дискусійних питань, фільмів, виконання методик тощо). Тому зупинимося на аналізі таких методів активізації пізнавальної діяльності студентів, як: 1) інтерактивна лекція, 2) мультимедійні технології та 3) проєктна діяльність.

Нами було проведено дослідження з метою визначення того етапу лекції, на якому матеріал засвоюється найкраще. Студентам пропонувалось оцінити кожен етап лекції за шкалою від «0» до «10», де «0» - це «найгірше засвоєння матеріалу», «10» - «найкраще засвоєння матеріалу». Опитування проводилось в кінці кожної лекції. Після узагальнення результатів були отримані такі показники:

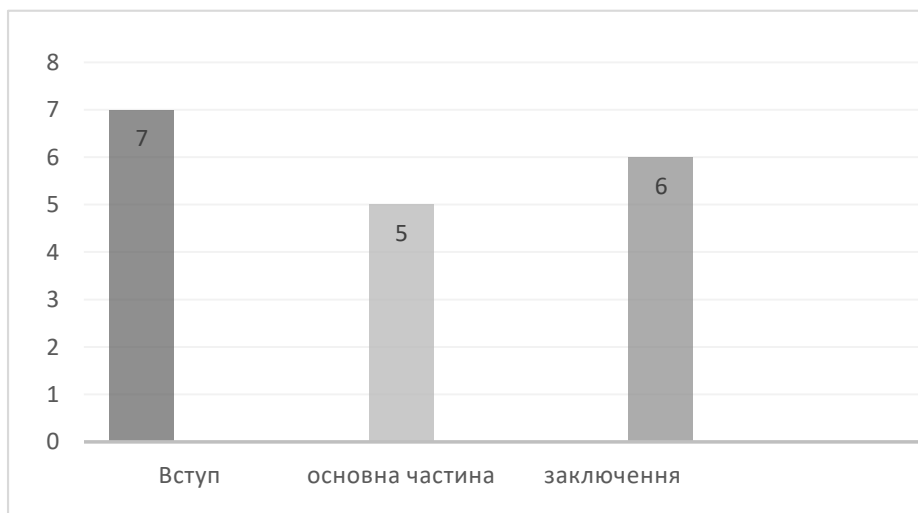

Рис.2 Рівень засвоєння навчального матеріалу на лекції

Отже, найкраще засвоєння навчального матеріалу відбувається на початку та наприкінці лекції.

Як свідчать чисельні дослідження, застосування мультимедійних засобів, у більшості випадків, активізує пізнавальну діяльність студентів. За нашими дослідженнями, які ми проводили у 2018/19 навчальному році, 89% опитаних студентів четвертого курсу (кафедра соціальних технологій ФЛСК НАУ) вважають, що використання в навчальному процесі засобів мультимедіа зацікавлює студентів, привертає їхню увагу до навчального матеріалу, допомагає краще запам'ятовувати інформаційний матеріал на занятті та сприяє ефективному зворотному зв'язку викладача зі студентами. Однак 5,7% респондентів стверджують, що використання на занятті таких засобів розсіює їхню увагу, заважає концентрації; 2,8% опитаних навіть вважають, що використання засобів мультимедіа не дає жодного ефекту.

Рис.3. Вплив мультимедійних засобів на пізнавальну сферу студентів

Серед методів активного навчання, за даними опитування студентів, одне з перших місць посідає проектна діяльність. На заняттях з дисципліни «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» студентам пропонуються підготувати проекти на такі теми:

1. Соціальна робота з людьми з особливими потребами в інших країнах.
2. Соціальна та психокорекційна роботи з аутичними дітьми.
3. Служби раннього втручання в Україні: шлях до інтеграції.
4. Соціальна та психологічна допомога сім'ї, яка виховує особу з функціональними обмеженнями.
5. Реабілітація людей з ДЦП.
6. Працевлаштування людей з особливими потребами.
7. Опис моделей раннього втручання.
8. Реабілітація людей з розумовою відсталістю.

Проект готується підгрупою, члени якої заздалегідь обирають ролі, форми та методи роботи. Після розподілу академічної групи на підгрупи та вибору теми викладач фіксує склад підгруп та визначає дату проведення заняття. Робота над проектами відбувається поетапно: організаційний етап (формування міні-груп, розподіл ролей, вибір теми та дати презентації та ін.); пошуковий (дослідження проблеми й збір інформації; аналіз можливих варіантів вирішення

проблеми; вибір оптимального варіанта виконання проектної завдання (генерування ідеї); розроблення плану роботи над проектним завданням; добір матеріалів та інструментів; вибір форми презентації результатів проекту); технологічний (здійснення діяльності кожного учасника проекту згідно з планом роботи над проектним завданням (реалізація проекту); підготовка презентації результатів проекту); заключний (захист проекту; оцінка результатів виконання проекту, колективних і особистих досягнень учасників проекту); підсумковий (підведення підсумків, визначення переможців).

Однак навчання в умовах пандемії в режимі онлайн вносить свої корективи в навчальний процес та висуває специфічні вимоги до використання методів активізації пізнавальної діяльності. Тому в 2020/21 році ми провели ще одне дослідження за допомогою анкетування, метою якого було визначити найефективніші способи активізації пізнавальної діяльності на заняттях в режимі онлайн. Студентам була запропонована анкета «Форми організації навчальної діяльності на практичних та лекційних заняттях в режимі дистанційного навчання» (Табл.2). За наданою інструкцією вони мали оцінити форми організації навчальної діяльності від 0 до 10 балів, де «0» – «найгірше засвоєння навчального матеріалу», «10» – «сприяє найкращому засвоєнню навчального матеріалу».

Форми організації навчальної діяльності на практичних та лекційних заняттях в режимі дистанційного навчання»

I. Лекційні заняття	
1.1. Прослуховування та конспектування усної лекції, яка презентується викладачем в режимі онлайн	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1.2. Самостійна робота з електронним текстовим варіантом лекції	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1.3. Самостійна робота з лекцією у вигляді мультимедійної презентації (конспектування, відповіді на запитання, експрес-контроль, обговорення фільмів, вирішення ситуацій тощо)	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1.4. Самостійна робота з лекцією у вигляді мультимедійної презентації з елементами інтерактивності: відповіді на запитання, експрес-контроль, обговорення фільмів, вирішення ситуацій тощо.	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1.5. Прослуховування та конспектування усної лекції з мультимедійною презентацією, яка презентується викладачем в режимі онлайн	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1.6. Ваш варіант _____	
II. Практичні заняття	
2.1. Самостійне виконання методик	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2.2. Надання письмових відповідей	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2.3. Вирішення ситуацій (кейс-метод)	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2.4. Написання рефератів	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2.5. Проектна діяльність (підготовка та презентація проектів в міні-групах)	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2.6. Ваш варіант _____	

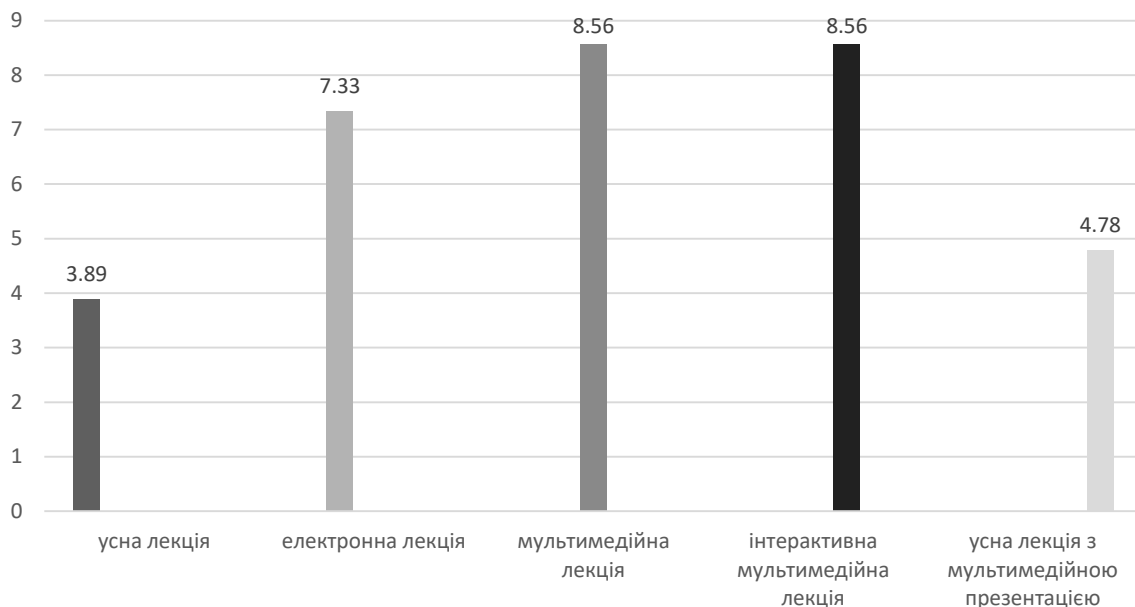

Рис.5 Види та форми навчальної діяльності на лекційних заняттях в онлайн режимі

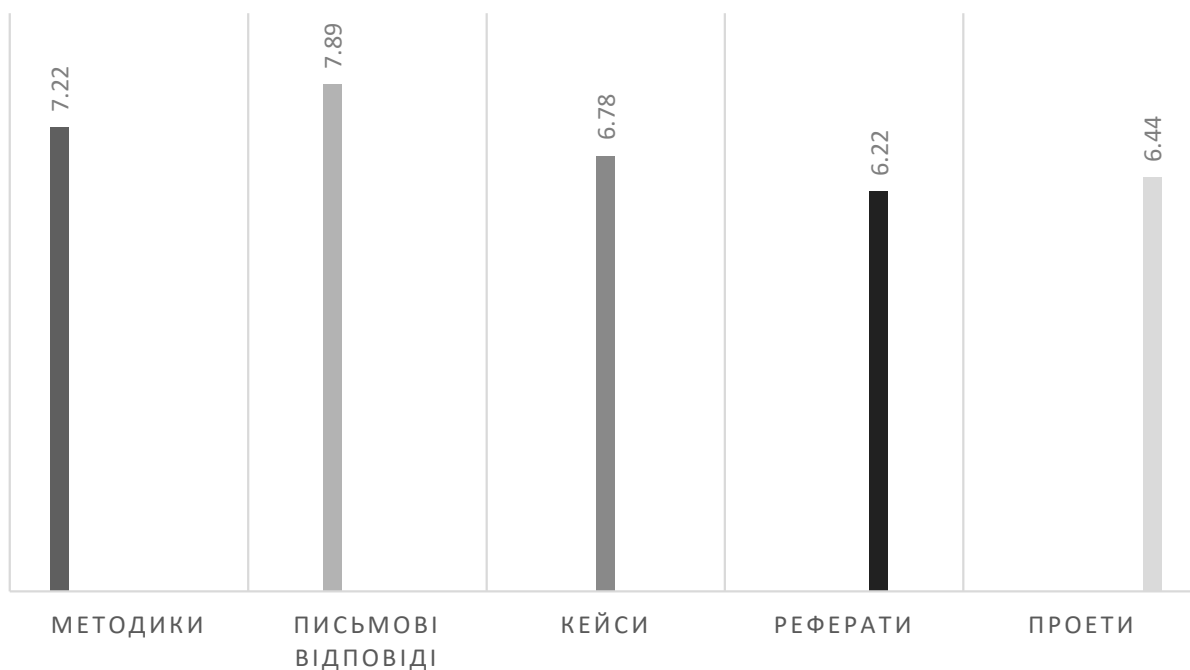

Рис. 6 Види та форми навчальної діяльності на практичних заняттях в онлайн режимі

Отже, як видно із рис. 5, студенти в умовах дистанційного навчання віддали перевагу мультимедійній лекції. Що стосується практичних занять (рис.6), то тут перші місця посіли традиційні репродуктивні форми роботи, а саме: письмові відповіді на запитання та виконання методик. Активні методи

навчання (кейс-метод та проектна діяльність) опинились відповідно на третьому та четвертому місцях.

Дискусія. Найбільш популярними формами організації навчання при викладанні дисципліни «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» виявились такі. як: 1) інтерактивна лекція, 2) мультимедійні технології та 3) проектна діяльність. Основне призначення сучасної інтерактивної лекції – навчити людину мислити, пробудити інтерес до предмету, допомогти студенту зорієнтуватися в його основних проблемах, озброїти його фундаментальними знаннями. Термін «інтерактив» походить від англійських слів «inter» – взаємний і «act» – діяти. Сучасні науковці Л. Пироженко і О. Пометун зазначають, що інтерактивний – це здатний до діалогу, взаємодії. Це означає, що інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнання, яка має на меті створення комфортних умов навчання, коли учень відчуває свою успішність та інтелектуальну значимість (Пометун, 2002:53). Інтерактивні методи навчання значно покращують запам'ятовування матеріалу. Акумуляований вітчизняний та закордонний досвід переконливо доводить, що інтерактивні методи значно інтенсифікують та оптимізують процес навчання. Ми вважаємо, що специфіка застосування методів активного навчання на лекції має відповідати тим вимогам, які пред'являються до будь-якої (а не тільки інтерактивної) лекції, що побудовані за структурою: 1) вступ; 2) основна частина; 3) заключення. Тому услід за авторами посібника «Про сто і один метод активного навчання» (Софій & Кузьменко, 2003:34) виділимо такі методи активного навчання на лекціях: 1) вступні методи активного навчання («криголами»); 2) провідні; 3) методи завершення.

Результати проведеного нами дослідження (Рис.2) свідчать, що, на думку студентів, краще засвоюється навчальний матеріал на початку та наприкінці лекції. Такі показники не тільки відображують «криву інтересу», а й перегукуються з результатами інших досліджень. Так, дослідники встановили, що під час лекції студенти не слухають слова, які вимовляються, протягом 40% часу; в перші 10 хвилин лекції студенти запам'ятовують 70% інформації, а останні 10 хвилин - 29%; по ходу лекції студенти втрачають свій первинний

інтерес і увагу до 0 рівня; через 4 місяці після прослуховування вступного курсу з психології студенти, що прослухали цей курс, знали тільки на 8% більше контрольної групи, члени якої не мали такої можливості (Гусаковський, 2005:45). Ось чому в процесі презентації лекції необхідно приділити найбільшу увагу саме провідним методам активного навчання, серед яких можна виділити наступні:

1. логіко-композиційні (інверсія, протиставлення, парадокс тощо);
2. психолого-педагогічні (варіативність і альтернативність точок зору, проблематизація змісту, опора на достовірні факти, переконливі приклади, використання літературних образів і цитат, іронія і гумор, використання зворотнього діалогу і ін.);
3. мовні (художність мови, різноманітна лексика, інтонаційна виразність, зміна темпу викладу, розрядка і паузи і т. д.);
4. кінестетичні (жести, що вказують та підкреслюють, міміка, поза і переміщення лектора по аудиторії).

В процесі викладання дисципліни «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» активно використовуються також мультимедійні технології. “Мультимедіа” (від англ. multi – багато і від лат. media – носій, засіб, середовище, посередник) часто вживається як аналог терміну “засоби масової комунікації” (друк, фотографія, радіо, кінематограф, телебачення, відео, мультимедійні комп'ютерні системи, включаючи Інтернет) (Жук, 2005). В загальноприйнятому визначенні “мультимедіа” – це спеціальна інтерактивна технологія, яка за допомогою технічних і програмних засобів забезпечує роботу з комп'ютерною графікою, текстом, мовленнєвим супроводом, високоякісним звуком, статичними та динамічними зображеннями й відео (Гусаковський, 2003). Однак результати проведеного нами дослідження (Рис.3) наочно демонструють той факт, що інколи використання мультимедійних технологій може розсіювати увагу та гальмувати процес засвоєння навчального матеріалу. Тому, на нашу думку, мультимедійну презентацію не потрібно перенавантажувати великою кількістю текстової інформації, малюнками та анімацією. Під час проведення мультимедійної лекції викладач має зробити так, щоб студенти були

максимально залучені до навчального процесу. Грамотне проведення мультимедійної лекції забезпечує формування мимовільної та постдовільної уваги, дає можливість розвивати мислення, формувати позитивну мотивацію, активізувати розумову діяльність на тлі позитивних емоційних переживань, реалізовувати «золоте правило дидактики» та втілювати в життя принцип наочності. Треба також пам'ятати про необхідність активної роботи з утворення наочного образу з урахуванням наступних правил застосування наочності: 1) усе, що можна, подавайте для сприйняття різними органами почуттів; 2) не захоплюйтеся надмірною кількістю наочних матеріалів; 3) активізуйте почуттєвий досвід студентів, виховуйте увагу, спостережливість, культуру мислення, конструктивну творчість, інтерес до навчання; 4) варіюйте наочним образом, щоб виявити істотні особливості досліджуваного об'єкта (явища) і відокремити від несуттєвих; 5) використовуйте наочність як самостійне джерело знань; 6) пам'ятайте, що з віком предметна наочність повинна поступатися місцем символічній у зв'язку із розвитком у процесі дорослішання людини вербально-логічного типу мислення; 7) враховуйте особливості сприймання інформації тими, хто навчається; 8) чітко виділяйте головне, основне при показі ілюстрацій, тому що вони часом містять і відволікаючі моменти; 9) детально продумайте пояснення, необхідні для з'ясування сутності демонстраційних явищ; 10) залучайте студентів до знаходження бажаної ілюстративної інформації, ставте перед ними проблемні завдання наочного характеру.

Значна кількість практичних занять з навчальної дисципліни «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» проводилась в міні-групах у формі проектної діяльності. Проектна діяльність – це навчання через дію. Технологія проектування – розв'язання студентом або групою студентів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різних методів, засобів навчання, а з іншого — інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості (Каліта, 2010). Слід акцентувати на тому, що саме навчальне проектування, орієнтоване на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, групову або колективну), яку студенти виконують упродовж певного часу,

покликане сприяти ефективності підготовки майбутніх соціальних працівників. Основне завдання цієї технології полягає у створенні умов для активної спільної учбової діяльності студентів у різних навчальних ситуаціях, в яких кожен відповідає не лише за результат своєї роботи, але і за результат роботи всієї групи. Метод проектів дозволяє перетворити заняття в дискусійний, дослідницький клуб, в якому вирішуються цікаві, практично значимі проблеми.

Однак життя диктує свої вимоги до організації навчального процесу. Якщо раніше заняття в режимі офлайн, на яких проходила презентація проектів, студенти оцінювали дуже схвально, то сьогодні можна почути такі вислови: «Зараз вже не так цікаво: не вистачає інтерактивності», «Ось, якщо б ми могли зустрітися в аудиторії, порухатися, подарувати один одному призи, цукерки тощо» та ін. За даними наших досліджень (Рис.6), на практичних заняттях в умовах онлайн, студенти віддали перевагу традиційним репродуктивним формам роботи. Як вважають дослідники, в таких умовах учні та викладачі повинні оптимізувати свою роботу в Інтернеті. Це вимагає більш широкої персоналізації навчального процесу. Інтелектуальні технології дозволяють створювати індивідуальні траєкторії навчання для кожного учня, варіюючи методи, форми і швидкість навчання (Шполянская & Середкина, 2020).

Взагалі, всю історію педагогіки можна розглядати як боротьбу двох поглядів на позицію учня. Прибічники першої позиції наполягали на початковій пасивності учня, розглядали його як об'єкт педагогічної дії, тоді як активність, на їх думку, повинний був проявляти тільки викладач. Прибічники другої позиції вважали учня рівноправним учасником процесу навчання і віддавали його активності головну роль в навчанні. Сьогодні ці позиції зближуються та набувають специфічних особливостей в нових змінених умовах існування.

Висновки. Сьогодні в усьому світі зростає імідж соціального працівника. З другої половини ХХ сторіччя в країнах Західної Європи зазначена професія огорнута високою повагою і пошаною. Якісна підготовка соціального працівника у ВНЗ набуває особливої актуальності та передбачає використання методів активізації пізнавальної діяльності. Серед них, за оцінкою студентів –

майбутніх соціальних працівників, були визначені такі, як інтерактивна мультимедійна лекція, проектна діяльність, кейс-метод.

На нашу думку, специфіка професійної діяльності майбутніх соціальних працівників дозволяє з великою впевненістю припустити успішність використання проектної технології в навчальному процесі, оскільки індивідуалізує його, дає можливість студентові проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності. Застосування проектної методики на заняттях забезпечує підтримку стійкого інтересу до вивчення х дисциплін професійної та практичної підготовки, поглиблює та систематизує отримані студентами знання, формує важливі для майбутньої професії вміння та навички.

Однак, як свідчать результати наших досліджень, життя вносить свої корективи в умови навчання. Форми організації навчальної діяльності в режимі онлайн набувають певної специфіки. Віддання студентами переваги традиційним репродуктивним формам навчальної діяльності можна пояснити станами тривоги та невизначеності, коли студентам та викладачам потрібно пристосовуватися до нових, змінних умов навчання, коли не всі студенти мають можливість підключитися до дистанційних курсів та різноманітних комп'ютерних програм. І хоча необхідність використання активних методів навчання в процесі підготовки майбутніх соціальних працівників не викликає сумніву, проблема пошуку найефективніших методів активізації пізнавальної діяльності студентів в умовах дистанційного навчання залишається актуальною та зумовлює напрямки наших подальших досліджень.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Гусаковский, М.А. (2005). Дидактика высшей школы. Мн.: БГУ.45
- Жук, Ю. О. (2005). Організація навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі. Інформаційне забезпечення навчального процесу: інноваційні засоби і технології. К. : Атіка. 195-204.
- Каліта, В.В. (2010). Застосування методу проектів у викладанні іноземної мови як засіб створення навчальної середовища формування та розвитку життєвих компетентностей учнів. Харцизьк, 61.
- Майхнер, Х. Е. (2002). Корпоративные тренинги [Текст]. М.: ЮНИТИ, 354.
- Пометун, О. (2002). Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. К.: А.С.К., 53

Радченко, М.І. (2014). Активізація навчальної діяльності студентів на лекції. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії»: збірник наукових праць. К. 75-77

Смолянинова, О.Г. (2003). Мультимедиа в образовании (теоретические основы и методика использования). Красноярск: КрГУ, 140.

Софій, Н.З., & Кузьменко, В.У. (2003). Про сто і один метод активного навчання. К.: Крок за кроком. 34

Фуштей, О., Шквыр, О., Чорна, Н., Гайдамашко, И., Присяк, О., & Сидорук, И. (2020). Психолого-педагогические условия развития профессиональных компетенций будущих социальных работников с использованием глобальной сети Интернет. *МОЗГ. Широкие исследования в области искусственного интеллекта и нейробиологии*, 11 (3), 88-106.

Шполянская, И., & Середкина Т. (2020). Интеллектуальная система поддержки для персонализированного онлайн-обучения. *МОЗГ. Широкие исследования в области искусственного интеллекта и нейробиологии*, 11 (3), 29-35.

REFERENCES

Husakovs'kyu, M.A. (2005). Dydaktyka vyshchoyi shkoly [Higher education didactics]. Mn.: BDU, 45

Zhuk, YU. O. (2005). Orhanizatsiya navchal'noyi DIYAL'NOSTI u komp'yuterno oriyentovanomu navchal'nomu seredovishchi [Organization of educational activities in a computer-based learning environment]. *Informatsiye zabezpechennya navchal'noho protsessa: Innovatsiyni zasoby u tekhnolohiyi*. K.: Atika, 195-204.

Kalita, V.V. (2010). Zastosuvannya metodu proektiv u vikladanni inozemnoyi movy yak zasib sozdanyya navchal'noyi seredy formyrovanye ta rozvytku zhittyevikh kompetentnostey uchniv [Application of the project method in foreign language teaching as a means of creating a learning environment for the formation and development of life competencies of students]. *Khartsyz's'k*, 61

Maykhner, KH. E. (2002). Korporatyvni treninhy [Corporate trainings]. M.: YUNYTY, 354

Pometun, O. (2002). Suchasnyy urok. Interaktivni tekhnolohiyi navchannya: teoriya i praktyka [A modern lesson. Interactive learning technologies: theory and practice]. K.: A.S.K., 53

Radchenko, M.I. (2014). Aktivizatsiya navchal'noyi diyal'nosti studentiv na lektsiyi [Activation of students' educational activities at lectures. Activation of students' educational activities at lectures]. *Materialy IV Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi Internet-konferentsyy «Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na kachana tret'oho tysyacholittya u stranakh Yevropy ta aziyi»: zbirnyk naukovykh prats'.* K.: S. 75-77

Smolyanynova, O.H. (2003). Mul'tymedia v osviti (teoretychni osnovy i metodyka vykorystannya) [Multimedia in education (theoretical foundations and methods of use)]. Krasnoyars'k: KrHU, 140

Sofiy, N.Z., & Kuz'menko, V.U. (2003). Pro sto y odyn metod aktyvnoho navchannya [About one hundred and one method of active learning]. Do.: Krok za krokom, 34

Fushtey, O., Shkvyrya, O., Chorna, N., Haydamashko, I., Prisllyak, O. & Sydoruk, I. (2020). Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku profesiynykh kompetentsiy maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv z vykorystannyam hlobal'noyi merezhi Internet [Psychological and pedagogical conditions for the development of professional competencies of future social workers using the global Internet]. MOZOK. Shyroki doslidzhennya v oblasti shtuchnoho intelektu i neyrobiolohiyi, 11 (3), 88-106.

Shpolyans'ka, I., & Ser'odkina, T. (2020). Intelktual'na systema pidtrymky dlya personalizovanoho onlayn-navchannya [Intelligent support system for personalized online learning]. MOZOK. Shyroki doslidzhennya v oblasti shtuchnoho intelektu i neyrobiolohiyi, 11 (3), 29-35.

Radchenko M.

FROM THE EXPERIENCE OF ACTIVATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS - FUTURE SOCIAL WORKERS

Abstract

The article is devoted to the problem of finding the most effective methods of activating the cognitive activity of students - future social workers. It is noted that in the conditions of crisis phenomena experiencing the whole world, social work and training of a social worker in higher educational institutions acquire special significance. The necessity of choosing such means of activating the cognitive activity of students that meet the needs and specifics of the future specialty is substantiated. The experience of teaching the professional discipline "Social work with people with special needs" to fourth-year students majoring in 231 "Social Work" FLSK NAU is analyzed. A brief overview of scientific works devoted to solving the problem of activating the cognitive activity of students is offered.

The longitudinal method of organizing the research, which was conducted in the first semesters of 2018/19 and 2019/20 academic years, was used. Among the empirical methods of obtaining scientific data, observational (observation) and diagnostic scale methods in the form of questionnaires and surveys were used. In the process of processing the results of the study were selected as standard methods of statistical data processing (quantitative processing) and methods of qualitative analysis.

The most popular methods of activating the cognitive activity of students - future social workers are analyzed, namely: interactive lectures, multimedia technologies, project activities. Empirical research has shown that the learning material is best learned at the beginning and end of the lecture, so it was suggested to pay the most attention to the leading methods of active learning in lectures. Recommendations for a competent multimedia lecture are given. The advantages of project activities in the context of training future social workers are emphasized.

Peculiarities of using forms of organization of educational activity at practical and lecture classes in the conditions of distance learning are experimentally investigated. It is determined that in these conditions students prefer not only active but also traditional reproductive forms of education. The direction of further scientific researches is outlined.

Keywords: *activation of cognitive activity; distance learning; interactive lecture; methods of active learning; multimedia technologies; project activity; social worker*